

AVRUPA TOPLULUĞUNDA SİGORTA ACENTASI OLMANIN ŞARTLARI

Ahmet KARAYAZGAN
İ.Ü. Hukuk Fakültesi
Deniz Ticaret ve Sigorta
Hukuku Araş. Gör.

GİRİŞ

Avrupa topluluğunun kurulmasından bu yana üye devletler arasında hızla devam etmekte olan, mevcut düzenlemelerinin birbirleriyle uyumlu hale getirilmesi doğrultusundaki çabaların, bir görünümünü de, sigorta aracılığı faaliyetleri teşkil etmektedir.

Bu incelemede, tüm mevcut sigorta aracılıkları (sigorta acentalığı-prodükörlük ve tali acenta ve prodükörlük) bakımından, üye devletlerde mevcut düzenlemelerin birleştirilmesi için kabul edilmiş olan 13 Aralık 1976 tarih ve (77/92/EEC) sayılı konsey direktifi, sigorta acentaları bakımından ele alınmaya çalışılmıştır ((OJ. L. 26, 31.01.7, s. 14).

13 Aralık 1976 Tarihli Konsey Direktifinin İncelenmesi

I. Genel Olarak

Öncelikle bu direktifin meydana gelmesinde (direktifin giriş kısmında da belirtildiği üzere), Avrupa parlamentosunun görüşü; Ekonomik ve Sosyal komitelerin görüşü; Komisyonun teklifleri; Avrupa topluluğunu kuran anlaşma^(*) ve özellikle konuya ilişkin 49, 57, 66. maddeleri dayanak teşkil etmiştir.

Bu direktifin kabulünde gözönünde tutulan hususlar, direktifin giriş kısmında şu şekilde açıklanmıştır:

— Üye devletler içerisinde sigorta aracılığı faaliyetlerine kabul ve çalışma hususunda ve özellikle bu aracılık faaliyetlerinin alanları bakımından farklılıkların bulunmaktadır. İşte bu sebeple bu direktif vasıtasıyla, sözkonusu faaliyetler mümkün olduğunca açık bir şekilde tanımlanmıştır.

— Nitekim, AT.'nu kuran anlaşmanın 57. maddesi ile de, şahısların üye devletlerde serbest olarak faaliyete kabul ve çalışmasını kolaylaştırmak üzere, üye devletlerde bu faaliyetler için kanun, tüzük veya idari işlemlerde öngörülen diploma, sertifika ve diğer ispat vasıtalarının birbirleriyle uygun hale getirilmesini sağlamak üzere bir direktifin hazırlanması öngörülmüştür.

— Diplomaların, sertifikaların karşılıklı kabulü veya düzenlemelerin birbiriyle uygunluğunun bulunmadığı durumda da bu direktif, bu tür faaliyetlere kabul ve çalışmanın herhangi bir şarta bağlanmadığı üye devlet vatandaşlarının yersiz bazı sınırlamalar ile karşılaşmasını önleyecektir. Öte yandan, direktife genel programlarda öngörülen türden geçiş dönemine ait ölçütlere yer verilmesi sayesinde bu tür faaliyetlerde bulma serbestinin etkin bir biçimde kullanılması da kolaylaştırılmış olacaktır.

— Yukarıda izah olunan güçlüklerin ortaya çıkmasını önlemek üzere, geçiş dönemine ait ölçütlerin getirilmesindeki amaç, genel olarak ilgili şahsın, faaliyetin gösterileceği üye devletin kendi vatandaşları bakımından aradığı mesleki bilgiyle eşdeğerde bir bilgiye sahip olmasını sağlamaktır.

Özellikle, ilgilinin vatandaş olduğu üye devlette, bir ön eğitim şartının aranması durumunda, eğitim şartını benimsemiş diğer bir üye devlette kabul edilmesi ve çalışabilmesi, daha önce benzeri faaliyette bulunmuş olmasına bağlıdır.

(*) 25 Mart 1957 Tarihli ROMA Antlaşması.

İşte bu düşüncelerle kabul olunan direktifin amacı, sözkonusu diploma vb. belgelerin karşılıklı olarak tanınması ve sözü edilen faaliyetlere kabul veya çalışmaya ilişkin şartların birbiriyle uyumlu hale getirilmesi ile gerçekleşmiş olacaktır.

II. Acentalık Faaliyetinin Kapsamına İlişkin Hükümler.

Direktifin uygulama alanı bulacağı faaliyetler, md. 2' de belirlenmiştir. bu madde uyarınca, sözkonusu faaliyetler, Acentalık, Prodüktörlük ve Tali acentalık - tali prodüktörlükten ibarettir.

Direktifin md2/I-b'de acentalık faaliyeti şu şekilde tanımlanmıştır : (1)

"Bir veya birden fazla sigorta şirketinin adına ve hesabına veya sadece hesabına hareket etmek yetkisi verilmek suretiyle veya bir veya birden fazla sözleşmeye dayanarak, sigorta mukaveleleri teklif ve hazırlamayı, yapmayı ve bunları işlerlik kazandırmayı veya bu mukavelelerin yerine getirilmesine, özellikle bir hasarın vukuu halinde, yardımcı olmayı meslek edinen kişilerin faaliyeti"

Hemen ardından md. 2/1-c'de tali acentalık faaliyetinin tanımlanması yoluna gidilmiştir: (2)

"(a) ve (b)'de zikredilen kişiler dışında kalan ve bu mezkur kişiler hesabına kendileri bir yükümlülük üstlenmeksizin diğerleri yanında tanıtma işleri, sigorta sözleşmelerinin yapılması veya primlerin tahsili hususları ile uğraşan kişilerin faaliyeti"

Md. 2/1-b'in ifadesinden hareketle, hem sigorta şirketini temsil yetkisine sahip acentalar hem de sigorta mukavelelerinin yapılmasına aracılık eden acentaların öngörül-müş olduğu sonucuna varılmaktadır.

Direktifin md. 5/I/son fıkra, acentalık faaliyetinin belirli ilave yetkileri içermesi halinde, md 2/1 (b)'de öngörülen acentalık faaliyetinin, md. 2/1(a)'da öngörülen sigorta prodüktörlüğü faaliyeti ile eş değerde kabul edileceğini hükme bağlamıştır. Bu hükme göre, ilgili (yararlanan) kişinin m. 2 (1) (b) çerçevesinde yürütmekte olduğu bir faaliyet, bir veya birden çok sigorta şirketinin normal işleri kapsamındaki bütün veya bir kısım işlemler hakkında, sözü edilen ilgili kişiye vermiş olduğu sürekli bir temsil yetkisini de içermekte ise, bu faaliyet m. 2 (1) (a)'da zikredilen faaliyetle eş değerde kabul edilir.

(1) Md. 2/II-b'de, acentalık faaliyeti için üye devletlerde kullanılan ibarelere yer verilmiştir. Örneğin İngiliz hukukunda "Agent", Fransız hukukunda "Agent général d'assurance", Alman hukukunda "Versicherungvertreter";

(2) Md. 2/II-c'de, tali acentalık faaliyeti için üye devletlerde kullanılan ibarelere yer verilmiştir. Örneğin İngiliz hukukunda, "sub-agent"; Fransız hukukunda "Mandataire" - "sous-agent" - "Intermediaire", Alman hukukunda, "Gelegenheitsvermittler" - "Inkassant"; ... vb.

III. Faaliyete Kabul veya Çalışma Bakımından Mevcut Düzenlemelerin Birleştirilmesine Dair Hükümler :

Herşeyden önce, md.2'de öngörülen faaliyetlere kabul veya çalışmanın kesin bir takım şartlara bağlandığı üye devletlere, md. 3 uyarınca bir bilgi verme yükümü getirilmiştir. Md. 3'e göre, kabul veya çalışma için birtakım şartlar öngören üye devlet; bu faaliyetlerden birinde bulunmak isteyen kimseye, bu faaliyetlerden birine sürekli veya geçici olarak başlamadan önce, buna ilişkin şartları bildirmekle yükümlüdür.

Direktifin devam eden maddelerinde, bu gibi şartların yerine getirilmesine ilişkin olarak ulusal düzenlemeleri uyumlu kılmaya yönelik bazı önemli esaslar da öngörülmüştür.

1- Genel-Ticari-Mesleki Bilgi ve Yeteneğin İspatının Arandığı Durumlarda

Bir üye devlette, md.2/Ib'deki acentalık, ve md.2/Ic'deyen alan tali acentalık faaliyetlerinin yürütülmesinin, mesleki-genel-ticari bilgi ve yeteneğin varlığına bağlandığı hallerde, diğer bir üye devlet vatandaşının, bu şartı nasıl gerçekleştirebileceği meselesi, direktifin, (acentalık bakımından) 4. maddesi; (tali acentalık bakımından) ise 6. maddesinde çözüme bağlanmıştır. Bu maddelerde sayılan faaliyetlerden biriyle uğraşmış olmak, aranan şartın ispatı için yeterli olacaktır.

a- Bilgi ve yeteneğinin varlığına delil teşkil eden faaliyetler.

aa- Acentalık bakımından

Bu faaliyetler, md 4'de aynen şu şekilde belirtilmiştir (3).

"Madde 4— Md. 2/Ia ve Ib'de zikredilen faaliyetlere kabul veya çalışmanın, üye devlette, genel, ticari ve mesleki bilgi ve yeteneğe sahip olma şartına bağlandığı hallerde; üye devlet, diğer bir üye devlette aşağıda sayılan faaliyetlerden birisinin yapılmış olmasını, böyle bir bilgi ve yeteneğe sahip olduğunun yeterli bir delil olarak kabul edecektir.

- a) Aralıksız dört yıl süreyle, serbest veya yönetici olarak faaliyet; veya
- b) Faydalanacak olan kimsenin bir veya birden fazla sigorta acentası veya prodüktörü veya bir veya birden fazla sigorta şirketinde en az üç yıl çalışmış olduğunu ispat etmesi şartıyla, aralıksız iki yıl süreyle serbest veya yönetici olarak faaliyet; veya
- c) Faydalanacak olan kimsenin, ilgili faaliyet hususunda önceden eğitim gördüğünü ve tüm şartları taşıdığını tasdik eden devlet veya yetkili mes-

(3) Direktif md. 8'de, md. 4/b'de zikredilen faaliyetin, sigorta mukavelelerinin yapılması, yerine getirilmesi konusunda sorumlulukları içermesi gerektiği ifade edilmiştir.

lek kuruluşunca kabul olunan bir sertifika almış olduğunu ispat etmesi şartıyla, aralıksız bir yıl süreyle, serbest veya yönetici olarak faaliyet göstermiş olması."

Direktif bu faaliyetleri saymakla yetinmemiş ve bu faaliyetlerden birinin yönetici olarak yürütülmesi hususunu daha da açmak yoluna giderek, hangi hallerde faaliyetin yürütülmesinin, yöneticisi olarak faaliyette bulunulması manasına geleceğini md. 8/I ve II'de şu şekilde belirtilmiştir;

"Madde 8 - I) Bir kimse, aşağıda zikredilen faaliyetlerden birini icra etmiş olduğu takdirde, md. 4-5/I anlamında yönetici olarak faaliyette bulunmuş kabul edilir.

- a) Şirket veya ona ait bir şubenin yöneticiliğini yapmış olmak; veya
 - b) Şirketin yönetici yardımcısı olarak veya ifa ettiği görevin temsil ettiği yöneticinin mesuliyetine eşdeğerde bir mesuliyeti içermesi şartıyla, onun yetkili temsilcisi olarak faaliyette bulunmuş olmak.
- II) Bir kimsenin, sigorta şirketinin bünyesindeki görevlerinin, acentaların idaresi veya bu acentaların işlerine nezareti kapsadığı hallerde, md. 4 anlamında yönetici olarak faaliyette bulunmuş olduğu kabul edilecektir."

bb) Tali acentalık bakımından

Bu faaliyetler, md. 6'da aynen şu şekilde belirtilmiştir;

"Madde 6 -I) Bir üye devlette md. 2(I) (c) de zikredilen faaliyette kabul veya çalışmanın genel, ticari, veya mesleki bir bilgi ve yeteneğe sahip olma koşuluna bağlandığı hallerde; bu üye devlet, aşağıda sayılan faaliyetlerden birinin yapılmış olmasını, böyle bir bilgi ve yeteneğe sahip bulunulduğunun yeterli bir delili olarak kabul edecektir;

- a) Aralıksız 2 yıl süreyle, serbest veya bir veya birden fazla sigorta acentası veya tellalı ile veya sigorta şirketi ile çalışmış olmak; veya
 - b) Aralıksız 1 yıl süreyle, (a) bendindeki şartlarla çalışmış olmak, şu kadar ki bu halde, ilgili kişi, sözkonusu faaliyetin icrası için eğitim görmüş olduğunu ortaya koyan bu devlet veya yetkili meslek kuruluşunca kabul edilmiş bulunan bir sertifikaya sahip olduğunu ispat etmelidir.
- II) md. 2(I) (a) ve (b) de zikredilen faaliyetlerin aralıksız 1 yıl süreyle icra edilmiş olması ve gerekli eğitimin alınmış bulunması I. paragraftaki şartların yerine getirilmiş sayılmasına yeterli addedilir."

b) Bu faaliyetlerin icra süresi bakımından üst sınır

Direktif md. 7'de, gerek md. 4 ve gerekse md. 6'da zikredilen faaliyetleri kapsayan (süreye ilişkin) 10 yıllık bir üst sınır öngörülmüştür. Bu madde uyarınca, md. 4-6'da belirtilen hallerde, sözü edilen faaliyetlerden birinin icrasına, direktif md. 9/I'de sözü edilen başvurunun yapıldığı tarihten, 10 yıldan fazla bir süre önce son verilmemiş olmalıdır. Örneğin md. 4/a uyarınca aralıksız 4 yıl süreyle, serbest veya yönetici olarak faaliyet, md. 9/I'deki talebin yapıldığı tarihten 10 yıldan daha fazla bir süre önce bırakılmış olmamalıdır. Buna karşılık böyle bir faaliyet, 10 yıldan daha fazla bir süre önce başlamış olmakla birlikte, başvuru tarihinden geriye doğru 10 yıllık zaman süresi içerisindeki (meselâ başvurudan 9 yıl evvel) bırakılmış ise 10 yıllık süre engeliyle karşılaşılmayacaktır.

Aynı maddenin devamında, bu 10 yıllık sürenin kısalabileceği bir hal öngörülmüştür. Şöyle ki, şayet bir üye devlette, kendi vatandaşları bakımından daha kısa bir süre kabul edilmişse, bu süre diğer üye devletlerin vatandaşları hakkında da uygulanacaktır (md. 7/2c).

c) (a) ve (b)'deki şartların ispatı

Bilgi ve yeteneğin varlığına delil teşkil eden faaliyetlerin icra edildiği (md. 4 ve md. 6) ve bu faaliyetlerin icrası hakkında md. 7 ile getirilen 10 yıllık üst sınır engelini söz konusu olmadığı, direktifin 9. maddesinde öngörülen araçlarla kanıtlanmalıdır. Mezkûr 9. madde uyarınca, bu şartların ispatı, ancak kişinin vatandaşı olduğu veya faaliyetin gösterileceği devletteki yetkili makamlar tarafından verilen bir belge ile mümkündür. İlgili bu belgeyi, sözkonusu (md. 2'de zikredilen) faaliyetlerden birinde bulunmak amacıyla yapacağı başvuruya eklemek zorundadır (md. 9/2.c.)

Aynı maddenin II ve III. fıkralarında ise, üye devletlere gerek aynı maddenin I. fıkrasında sözü edilen belgeleri düzenleyecek makam ve kuruluşların ve gerekse bu belgelerin sunulacağı makam ve kuruluşların, md. 13'de zikredilen süre içinde (direktifin kendilerine bildirilmesinden itibaren 18 ay) belirlenip, diğer üye devletlere ve komisyona bildirilmesi yükümlülüğü getirilmiştir.

2. İyi Halin ve Müflis Olunmadığının İspatının Arandığı Durumlarda

Faaliyetin gösterileceği üye devletin, direktif md. 2'de zikredilen faaliyetlerden birine kabul edilmek veya çalışmak isteyen kendi vatandaşları için, iyi hal (şeref ve itibar) sahibi olunduğu ve iflas edilmemiş bulunulduğu hususlarının ispatını şart koştuğu durumlarda, bu üye devletin hangi belgeleri ispat için yeterli sayacağı (md. 10/I) ve bunların mevcut olmaması halinde hangi usule başvurulacağı (md. 10/II) direktifin 10. maddesinde düzenlenmiştir.

Direktif md. 10/I'e göre, bu hususların ispatı,

— İlgilinin vatandaşı olduğu veya geldiği üye devlette, mahkeme kayıtlarına müsteniden düzenlenecek bir belge ile veya; bunun mevcut olmaması halinde,

— İlgili kişinin vatandaşı olduğu veya geldiği üye devletteki yetkili veya idari makamlarca düzenlenmiş eşdeğerde bir belge ile sağlanacaktır.

Direktif md. 10/I'de zikredilen belgelerin, ilgili şahsın vatandaşı olduğu veya geldiği üye devletçe verilmemiş olması durumunda, başvurulacak usul aynı maddenin II. fıkrasında ifade edilmiştir: Buna göre; yukarıdaki hususların isbatı, ilgili şahsın vatandaşı olduğu veya geldiği üye devlette yetkili bir adli veya idari makam yahut noter önünde yapılacak yemin beyanı (veya böyle bir yemin usulünün bulunmadığı hallerde, yetkili mercilere yapılacak resmî bir beyan) ile, gerçekleştirilecektir (4). Bu yetkili makam veya noter, yapılan beyan veya yemini resmen belgelendirilecektir. Önceden iflas edilmemiş olduğuna dair bir beyan, sözü edilen devletteki bir yetkili meslek kuruluşu önünde de yapılabilir (md. 10/II).

Bu iki fıkrada zikredilen belgeler bakımından, aynı maddenin III. ve IV. fıkralarında, şekli bir takım esaslar kabul edilmiştir. Buna göre,

— Herşeyden önce üye devletler, gerek I. ve II. fıkrada öngörülen belgeleri düzenleyecek olan yetkili makam ve kuruluşları ve gerekse bu belgelerin sunulacağı makam ve kuruluşları, md. 13'de zikredilen süre içinde (yani direktifin kendilerine bildirimden itibaren 18 ay içinde) belirleyip, diğer üye devletlere derhal bildirilecektir (md. 10/IV).

Sözü edilen bu belgeler, düzenledikleri tarihten itibaren en fazla 3 ay için hüküm ifade edeceklerdir (md.10/III).

3. Mali Yeterliliğin İspatının Arandığı Durumlarda

Md. 2'deki faaliyetlerden birinin icrası bakımından, faaliyetin gösterileceği üye devletin, ilgili şahsın mali yeterliliğini aradığı hallerde; bu hususun ispatının ne şekilde olacağı direktif md. 10/V'de düzenlenmiştir.

Söz konusu md. 10/V uyarınca, bu hususun ispatı, ilgili şahsın vatandaşı olduğu veya geldiği üye devletteki bankalarca düzenlenecek belgeler ile sağlanabilir. Yine bu

(4) Faaliyetin gösterileceği devletin, md 2'deki faaliyetlerden birinin icra etmek isteyen kendi vatandaşların için öngördüğü yemin veya resmi beyan usulünün, bu faaliyetlerden birinde bulunmak isteyen diğer bir üye devlet vatandaşı için uygulanamayacağı hallerde, faaliyetin gösterileceği devlet bu şahıslara uygulanmak üzere eşdeğerde uygun diğer bir usulü sağlamakla mükelleftir (md. 11).

maddeye göre, ilgili şahsın vatandaşı olduğu veya geldiği üye devletteki bir bankaca düzenlenen belgeler, faaliyetin yürütüleceği üye devletteki bankalarca düzenlenen belgelerle eşdeğerde bir niteliğe sahip olacaktır.

4. Diğer Şekli Hükümler

Herşeyden önce, direktif md. 13 ile, üye devletlere, bu direktifin kendilerine bildirilmesinden itibaren 18 ay içinde, bu direktife uygun tedbirleri alarak (5) bunları derhal komisyona bildirmek mükellefiyeti getirilmiştir. Kanaatimizce, bu maddede öngörülen süre, bu direktifin yayınladığı anda Topluluğa dahil üye devletler bakımından öngörülmüştür. Daha sonra topluluğa girecek devletler içinse, kabul aşamasında, zaten bu şartları gerçekleştirmiş olmaları aranacaktır.

Ayrıca, md. 14 ile, üye devletlere, bu direktif doğrultusunda, iç hukuklarında kabul edecekleri düzenlemelerin önemli hükümlerini Komisyona bildirme yükümü de getirilmiştir.

Öte yandan md. 12'de, direktifin sigorta aracılığı faaliyetlerine dair milli düzenlemeler arasında uyum sağlaması hakkındaki hükümlerin yürürlüğe gireceği tarihe kadar uygulanacağı belirtilmiştir.

(5) Örneğin direktif md. 1'de, üye devletlerce, md 2'de zikredilen faaliyetlerden birini serbest (self-employed) veya ücretli (paid employees) olarak icra etmek isteyenler için, bu faaliyete kabul veya çalışma hususunda, direktifte kabul edilen esasları benimsemek yükümü getirilmiştir.

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı geçen eser
AT.	: Avrupa Topluluğu
bkz.	: Bakınız
c.	: Cümle
EEC.	: European Economic Community
md.	: Madde
O. J.	: Journal Official
vb.	: ve bunun gibi
vd.	: ve devamı